ПСИХОЛОГІЧНІ БАР’ЄРИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. В статті розглядаються головні психологічні проблеми, з якими стикаються дорослі при вивченні іноземних мов. Надана характеристика цих проблем та способи їх усунення.

Ключові слова: вивчення мови, психологічні механізми засвоєння мови, психологічний бар'єр, зовнішні бар'єри, внутрішні бар'єри.

Abstract. The article deals with major psychological problems faced by adults while learning foreign languages. The article gives characteristic of these problems and how to solve them.

Key words: language learning, psychological mechanisms of language mastering, psychological barriers, external barriers, internal barriers

В наш час необхідність вивчення мови в її реальному функціонуванні у різних сферах людської діяльності стала загально визнаною. Першим завданням людини при переїзді в іншу країну є вивчення мови. Необхідність цього зрозуміла, так як без мови буде досить проблематично адаптуватися до життя в іншій країні.

Саме з цієї причини постійно йдуть роботи по випробуванню нових методів вивчення іноземних мов. Це і "глибоке занурення", і ігрові методики, і методики інформаційного вибуху. Але всі вони не враховують психологічні механізми засвоєння мови. Дитина вже в два-три роки досить непогано розмовляє з оточуючими, причому досить грамотно граматично. Ми ж вчимо кілька років іноземну мову в школі, потім ще кілька років в інституті, а в результаті - крім десятка стандартних фраз - нічого не можемо вимовити.

У чому тут причина? У психологічному бар'єрі при освоєнні іноземної мови. Зрозуміло, що говорити можна і на "суржику", але якщо мова йде про роботу в середовищі іноземців або про навчання в закордонних вузах - цього буде недостатньо. Розширення комунікативного простору і необхідність включення Інтернет - і інноваційних технологій в професійний інструментарій сучасного суб'єкта діяльності підвищують суб'єктивну важливість володіння іноземною

мовою як інструментом взаємодії. Прагнення до конкурентоспроможності на ринку праці посилює мотивацію включення дорослого в різні освітні програми. Запит на освітні послуги в цьому напрямку ставить перед сучасною психолінгвістикою завдання методологічного обґрунтування та методичного забезпечення ефективних програм навчання іноземної мови дорослих.

У психологічній науці накопичено певний теоретичний і емпіричний матеріал, що розкриває специфіку психології навчання дорослих: визначено психологічні характеристики дорослого, як суб'єкта освіти, доведена можливість успішного просування в освіті на різних етапах зрілості. Існують дослідження, що відображають особливості навчання іноземної мови дорослих. Дорослий як суб'єкт навчальної діяльності характеризується рядом специфічних параметрів, які в залежності від контексту навчання можуть виступати або резервами, або бар'єрами в навчанні.

Психологічні бар'єри не належать до числа добре вивчених проблем. Визначена феноменологія соціально-психологічного бар'єру, його природа і роль, виділені і глибоко вивчені бар'єри спілкування, запропоновані різні класифікації бар'єрів. Однак в цілому в психології відсутнє чітке визначення бар'єру, неоднозначно визначається природа його виникнення, мають місце лише окремі фрагментарні дослідження психологічних бар'єрів.

У сучасній психології знайшло відображення вивчення психологічної специфіки іноземної мови як навчального предмета. Виділена специфіка оволодіння іншомовною реальністю: співвіднесеність з рідною мовою, напрямок шляху оволодіння, низька щільність спілкування, часткова включеність іноземної мови в предметно-комунікативну діяльність, розчленовування процесу навчання іноземної мови на навчання окремим видам мовної діяльності, формування білінгвальної свідомості. Успішність вивчення дорослими іноземної мови багато в чому залежить від того, наскільки вдається передбачити і діагностувати можливі бар'єри навчання.

Думки викладачів і психолінгвістів сходяться в тому, що мовні бар'єри - це те, що найчастіше заважає дорослій людині успішно опановувати іноземну мову.

Можна виділити 2 класи бар'єрів:

Зовнішні бар'єри - об'єктивні, що виникають перед людиною незалежно від її бажання. Наприклад, коли вона ніяк не може підібрати для себе методику навчання, що відповідає її цілям, або знайти відповідного викладача.

Внутрішні бар'єри - суб'єктивні, породжуються всередині самої людини, і коріння їх можуть сидіти дуже глибоко у підсвідомості. Але також можуть бути пов'язані з якимись фізичними проблемами (наприклад, зниженим слухом), або з віком, або із загальною детренованістю пам'яті. З суб'єктивними, внутрішніми бар'єрами і має в першу чергу справу психолінгвістика.

Говорячи про суб'єктивні бар'єри, необхідно, перш за все, розрізняти лінгвістичний і власне психологічний бар'єр. Якщо ви не можете спілкуватися мовою, що вивчається, цілком можливо - і найчастіше це і є основною причиною всіх інших бар'єрів! - у вас не сформовані навички мовлення даною мовою.

Мова і мовлення - не одне й те саме. Мовлення - це те, чим ми користуємося щодня. Мова - це система знань. Здавалося б, яка різниця? Різниця величезна, і носить вона суто практичний характер. Ви можете чудово знати граматику, але бути не в змозі спілкуватися, якщо ви не сприймаєте мову на слух. На жаль, дана ситуація не з чуток знайома багатьом.

Безглуздо вирішувати психологічні мовні бар'єри без вирішення проблеми бар'єру лінгвістичного. Який сенс, якщо ви перестанете боятися розмовляти з носіями мови, не маючи при цьому відповідного словникового запасу і необхідних навичок?

Але повернемося до теми власне психологічних бар'єрів.

Найперший і головний бар'єр, який необхідно подолати, приступаючи до вивчення іноземної мови, полягає в подоланні початкового страху перед таким складним, здавалося б, завданням. Дорослій людині на це треба зважитися. У

будь-якої здорової дитини такого бар'єру немає (як, втім, немає і безлічі інших психологічних бар'єрів).

З чим може бути пов'язаний цей страх? З можливістю невдачі, і як наслідок - втратою віри в самого себе. З необхідністю систематичних занять - а жодна методика в світі не забезпечить вам надійний результат, якщо ви не будете регулярно займатися. З детренованістю власного мозку, який відвик вирішувати нові інтелектуальні завдання. І поки не спробуєш - здається, що вивчення іноземної мови є нереально складним завданням.

Можна опинитися повністю похованими під власними страхами, але чи варто? Мозок можна тренувати (і він вимагає регулярного навантаження, щоб залишатися молодим і сприйнятливим!), лінощі перемагаємо мотивацією.

Необхідність зважитися на вивчення чогось нового, тягне за собою цілий ланцюжок наступних потреб і подій, які можуть глобально змінити життя дорослої людини:

1. необхідність уваги до себе. До того ж, уваги дієвої, а не уявної, коли вже недостатньо скаржитися на те, що щось не виходить, голова сьогодні болить, часу немає і так далі. Доведеться звернути увагу на власне життя, свої цілі, потреби, реальні можливості.

2. Для того, щоб чогось навчитися або чогось досягти, треба діяти - іншого рецепту не знайдете. Необхідність самодисципліни і вольових зусиль, спрямованих на здійснення тих самих дій.

3. необхідність тверезої самооцінки і самоконтролю, які актуальні навіть при очній формі навчання, а вже при дистанційній формі - тим більше.

4. по мірі освоєння мови, необхідність подолання ще більш серйозного бар'єру - страху почати спілкуватися цією мовою, роблячи якісь помилки (що неминуче), відчуваючи певне психологічне напруження.

Наступний бар’єр – це бар'єр розуміння.

Бар'єр розуміння пов'язаний з тим, що часто людині, що вивчає іноземну мову, складно зрозуміти співрозмовника з першого разу. Особливо це стосується вивчення таких мов, як англійська, адже носії англійської мови

вимовляють слова досить швидко і дуже злито. Саме тому бар'єр розуміння при вивченні англійської мови нерідко вище, ніж при роботі з мовою, наприклад, іспанською, в якій слова прийнято вимовляти більш чітко.

Люди, які страждають від бар'єру розуміння, комплексують через те, що їм доведеться перепитувати співрозмовника в тому випадку, якщо вони не зрозуміють його з першого разу, а це не зовсім зручно. Дуже часто бар'єр розуміння призводить до того, що люди настільки сильно зациклюються на тому, щоб повністю зосередитися і зрозуміти співрозмовника з першого разу, що в результаті взагалі перестають слухати того, хто говорить.

Рішення даної проблеми полягає в тому, щоб, по-перше, усвідомити, що немає нічого ганебного в тому, щоб перепитати - ніхто через це на вас не образиться, а, по-друге, з самого початку просити свого співрозмовника говорити більш повільно. Так, винахідливі студенти, які вивчають англійську мову, нерідко однією з перших вивчають фразу “Could you speak more slowly, please?”

Ще один бар’єр – це бар'єр говоріння.

Бар'єр говоріння обумовлений невпевненістю людей, хто вивчає іноземну мову, в тому, що їх словникового запасу достатньо для вираження думки. Нерідко студенти хвилюються через те, що, підбираючи в голові потрібні іноземні слова, вони змушують чекати свого співрозмовника, а це незручно.

Що ж, говорити дуже повільно і змушувати співрозмовника чекати по півгодини кожного наступного слова, дійсно, не дуже коректно. Однак сам процес боротьби з бар'єром говоріння дуже простий - необхідно чітко усвідомити, що чим ви більше хвилюєтеся, тим швидше ви забуваєте навіть ті слова, які прекрасно пам'ятаєте з першого класу. Припиніть надмірно турбуватися про комфорт вашого співрозмовника, і вашому співрозмовнику стане легше з вами спілкуватися.

Шкільний бар'єр

Іноді трапляється так, що шкільні викладачі іноземної мови до такої міри залякують своїх учнів, що ті починають панічно боятися говорити на мові, що

вивчається. Нічого дивного в цьому немає, бо наша шкільна система освіти нерідко залишає свій чорний невитравний слід на багатьох незміцнілих дитячих душах.

В даному випадку не можна запропонувати якогось загального алгоритму позбавлення від бар'єру. Кожна людина повинна сама знайти для себе спосіб залишити «страшного» викладача в минулому.

Міжкультурний бар'єр.

Цей вид психологічного бар'єру стоїть дещо окремо від усіх інших бар'єрів і пов'язаний з тим, що людина просто не хоче враховувати культурні традиції країни-носія мови, що вивчається. Тут можна порадити одне - якщо вам неприємна культура країни-носія мови, вчіть іншу мову.

Аналіз наукової літератури показує, що практично відсутні роботи, що розкривають етимологію психологічних бар'єрів, що виникають у дорослих при освоєнні іноземної мови, що описують їх механізми і функції у навчальній діяльності, не структуровані умови і чинники, що забезпечують подолання або компенсацію психологічних бар'єрів, що виникають при оволодінні іншомовною реальністю. Мало розробленими в сучасній психолігвістиці є питання діагностики, прогнозування, профілактики та корекції психологічних бар'єрів різного рівня, пошуку технологій і технік, що забезпечують ефективне освоєння іноземної мови дорослими. Рішення вище означених проблем є актуальним для розвитку психологічного оснащення системи освіти дорослих.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андронкина Н. М. Проблемы обучения иноязычному общению в преподавании иностранного языка как специальности // Обучение иностранным языкам в школе и вузе. СПб., 2001. – С. 150–160

2. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности. - М.: МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 2001. - 432 с.

3. Копылова В.В. Методика проектной работы на уроках английского языка : метод. пособие / В.В. Копылова. – 2-е изд., стер. – М. : Дрофа, 2004. – 93 с.

4. Коряковцева Н.Ф. Теория обучения иностранным языкам. Продуктивные образовательные технологии. – М: Академия, 2010. – 192 с.
5. Ниязова А.Е. Активизация обучения монологическому высказыванию с помощью наглядной опоры / А.Е. Ниязова // Обучение иностранным языкам: [отв. ред. М.К. Колкова] – СПб.: КАРО, 2003. – С. 113–123.